

PRIMERA PART

I

Jo tenia vint-i-quatre anys —la meva germana, dos més— quan succeí l'accident. No vaig viure pròpiament l'adolescència, perquè l'espai reservat a aquesta etapa de la vida l'ocupava enterament el meu pare, amb el seu frenesí i aquella eufòria més imaginària que no real. Ell era l'adolescència, la meva germana i jo passàrem un temps contemplant en ell allò que ens tocava viure a nosaltres. De vegades encara em fa la impressió de sentir com un corc obrint galeries en les zones més obscures de la memòria, per renovar-me la sensació d'haver-se'm usurpat allò que em pertanyia.

Com que mon pare podia permetre's massa capricis, havia comprat al Brasil un petit reactor amb el qual projectava que féssim la volta al món. Érem rics, més que la majoria de les altres famílies de la noblesa illenca. El miracle de mantenir els béns acumulats per generacions i generacions de matrimonis avantatjosos el devem a un cosí del pare, l'oncle Josep, que, des dels despatxos de banquer

que encara ocupa, ha refet la fortuna de la seva família i n'ha mantingudes d'altres, fins i tot n'ha revitalitzades algunes —aquest seria el cas del meu patrimoni—, de la mateixa manera que n'ha diluïdes un parell en operacions massa arriscades. No l'arriba a encegar l'esperit de casta, però no ha deixat de tenir-lo present ni un instant de la seva vida. Amb el meu pare eren com a germans; l'oncle Josep el tractava amb un amor condescendent, devia veure-hi el desviament cap al llibertinatge que prenia foc adesiara en un o altre individu de la tribu i que, en lloc de desprestigiar-la, hi deixava pinzellades brillants associades al xampany amb senyores de passat poc exemplar i amb llotges de music-halls que ja només existien en les novel·les de Llorenç Villalonga. Mon pare fou un adolescent consentit i milionari, sabem que tenia amants i aventures. La mare, més continguda en les seves expansions, d'amagat provà de suplir les mancances d'amor o d'intimitat a què la condemnava l'espurnejant frivolitat del pare. Penso de vegades que es mereixeria haver estat feliç, i m'agradaria creure que el seu somriure translúcid recollia instants de felicitat als quals jo no era aliè.

El reactor va ser el darrer caprici del pare. Encara no estava autoritzat a pilotar-lo, però s'enlairava amb la mare i el monitor i, un cop en l'aire, assumia el comandament de l'aparell. Sembla que aquell dia anava sobrat d'eufòria i que l'escuma d'aquesta eufòria —coca o whisky, potser una combinació d'ambdues coses— causà la mort dels tres ocupants de la màquina.

Elisabet, la meva germana, s'encarregà dels afers postmortuoris i organitzà amb l'oncle Josep el repartiment dels béns. Elisabet em veia atònit davant l'expectativa d'esdevenir propietari d'una fortuna de la qual jo m'havia imaginat simple beneficiari, sense més responsabilitats ni conseqüències, i per això m'instà a donar amplíssims poders a l'oncle Josep, no sense prometre'm que ella, que ja ingressava en el món de les finances, hi tindria un ull damunt. Així, de cop vaig ser enormement ric, o simplement ric, no ho sé, amb el privilegi afegit de no haver de vigilar els diners en els trajectes virtuals a què els sotmetrien els meus custodis.

*

Havien passat pocs mesos, però jo tenia la sensació que els anys d'estudiant a Barcelona havien quedat molt lluny. Havia seguit una vocació no ben definida, en la tria de la qual havia jugat un paper determinant l'opinió —la il·lusió, en realitat— de la meva mare. No m'havia arribat a decidir a estudiar belles arts. M'atreia sobretot el dibuix, i la mare em va intentar convèncer que em seria de gran ajuda per fer arquitectura. Aviat hauria de veure que el dibuix que podia aprendre a la carrera i el que jo aspirava a convertir en la meva eina d'expressió no discorrien per la mateixa via. Però abandonar els estudis significava marcir les grans esperances que ma mare tenia posades en el meu futur. D'altra banda, no em puc amagar que la llibertat de

l'estudiant sense estretors econòmiques, i en una ciutat com Barcelona, presentava avantatges, que jo aprofitava amb voracitat —viatges, sobretot, per veure les obres dels grans mestres de la pintura i l'escultura en els seus santuaris; i per assistir a alguns concerts i exposicions de les quals feia partícip la meva mare en unes llargues cartes que, em deia, de vegades li arrencaven algunes llàgrimes d'emoció. Aquestes cartes, segons en Sebastià, estan perfectament localitzades i es conserven en un cofret d'alabastre guardat a les golfes en una caixa forta, l'existència de la qual desconeixia fins ara.

La mort dels pares ho va capgirar tot. Alguns dies després del seu enterrament, vaig descobrir que a poc a poc havia crescut en mi un sentiment que m'obria a un canvi de vida: em vaig sentir alliberat del compromís contret amb la mare, i fou així com vaig abandonar els estudis i em vaig establir novament a Palma.

En instal·lar-me com a cap del casal familiar, vaig prescindir del personal de servei, llevat del vell criat Sebastià, nascut a unes cases de possessió de la família, ara convertides en hotel rural. Condemnàrem més de tres quartes parts del casal, vull dir que inhabilitàrem aquells espais per a la vida quotidiana. En Sebastià, en ús dels seus poders i desestimant generosament els meus consells, l'organitzà sense dones. Així, a poc a poc s'aniria condensant a ca nostra un aire conventual, un silenci dens, a estones agonitzant, una penombra xapada per làmines de llum daurada que es filtrava pels portalons que no encai-

xaven amb precisió. Tot plegat semblava respondre a la regla d'un ordre religiós que tingués el silenci i la solitud com a excipient de la meditació en la futilitat de les coses d'aquest món. Com que a aquestes coses s'hi arriba a poc a poc, ara mateix no sabia dir fins a quin punt la meua actitud fou la causa o l'efecte de la transformació de la casa en un lloc de recolliment.

En tancar cadascuna de les sales i dels dormitoris, en Sebastià i l'escolà Joaquim, que venia a ajudar-lo sempre que podia, resaven una oració en demanda del perdó celestial pels pecats que s'hi haguessin pogut cometre, una pràctica piadosa sens dubte fruit de l'amor que es professaven: havien creat alguna cosa junts, un ritu particular que practicaven amb una unció commovedora. Després, amb acurada finesa, cobrien els mobles amb les teles guardades de temps enrere i que, més que una protecció contra la pols, ara semblaven sudaris o mortalles. I ho deixaven tot a les fosques, com si en aquells vastos espais no s'hi hagués desenvolupat cap casta de vida i tot hagués estat una interminable, reiterativa representació teatral amb alts i baixos, amb escenes de glòria i una presència invisible però constant de l'egoisme. Acabada l'obra, s'abaixava el teló, i en aquella fosca abandonada hi suraven tan sols les mirades dels avantpassats reduïdes a no res.

Aviat vàrem estar instal·lats a la part de la casa que mirava al pati cap al migdia, un pati que anava cobrant als meus ulls l'aspecte de claustre. També s'aniria arraconant en amagatalls de la memòria el pes mortuori que era per a

les nostres vides la fosca de les estances tancades, que es resistien a assumir la seva absència. Però una part del món ja era closa i hi estava tot en ordre, llevat del que era una veritable obsessió d'en Sebastià, diríem que la missió més noble de la seva vida: que la teulada del casal fos revisada i reparada anualment, perquè, deia, les ruïnes dels grans edificis comencen per una gotera. Jo no havia de témer perquè el casal s'esbuqués per mor de les goteres, en Sebastià vigilava.

En la meva nova vida, no vaig fer res per reprendre els hàbits de relació considerats propis de la meva edat. No cercava, al contrari, la companyia dels amics de sempre; em tancava cada dia més. La resta del món s'havia arreceirat a casa meva, on el criat Sebastià em donava sovint misatges de cosins i d'oncles que s'interessaven per mi, adesiara amb un punt d'alarma pel que interpretaven paternalment com una deserció de pròdig. Jo me'n sentia cada dia més lluny, alhora que els professava, potser en compensació per la pèrdua de l'amor que m'hi havia unit, una estima creixent, que em feia innecessari el contacte directe.

No m'allunyava físicament només dels familiars, en realitat havia deixat d'enviar senyals al món de la meva existència. Consolidava el meu isolament mitjançant estratègies senzilles i eficaces, amb la complicitat d'en Sebastià. M'avançava als compromisos fent oportunes telefonades. Els telefonava, per exemple, per dir-los si volien res de Viena, on aniria a passar les festes de Nadal in-

vitat per un arquitecte austríac. Després, em quedava a casa, sense sortir, durant aquelles festes, que odiava.

—Ens vèiem més quan vivies a Barcelona que no ara —es queixava la tia Pilar, la germana gran de la mare—, a ta mare, que és en el cel i ho sap tot, no li agrada que no ens vegem.

El dia de Nadal vaig dinar, a la taula de la cuina, amb Sebastià i l'escolà Joaquim: érem tres homes confusos en un simulacre tan afectuós com fugaç de família unida. Els vaig quasi obligar a prendre una copa de xampany amb la pretensió innocent de copsar-los la mirada que s'adreçarien en brindar, i així va ser, i em confortà que aquella mirada escàpola transmetés tant d'amor, aquell amor que els donava força per remar i sobreviure contra el corrent.

Va ser durant aquells dies quan, per respondre a un desig ambigu de fer-me preguntes sobre mi mateix, vaig ordenar a Sebastià que baixés de les golfes un parell de vanitas anònimes, d'execució impecable, i que desitjava tenir presents. Uns dies després vaig insistir en l'encàrrec. El criat s'excusà, no hi havia tornat a pensar. La tercera vegada em va respondre que no trobava els quadres, que ho continuaria intentant. Ara crec que es resistia a obeir-me pel seu afany protector, devia pensar que aquelles calaveres neutralitzarien, amb els seus clarobscur, una lenta alegria que començava a contentar la llum que entrava a la casa.

Així que vaig canviar d'idea, vaig compondre un ram de flors i un plat de fruita. Les flors, em va dir en Sebastià,

les hi regalava en Joaquim, no es notarà, a l'altar els familiars de la núvia n'hi havien posades tantes que feia tafarra. Eren gardènies. Blanques, d'una puresa que remetia a l'alba del món. Ell havia comprat raïm importat, melicotons i pomes, i amb les gardènies i aquestes fruites vaig fer una composició senzilla, sense cap més finalitat que la de poder contemplar diàriament aquell memento domèstic.

Ho vaig compondre damunt d'una taula robusta que havia rescatat de les golfes per baixar-la a l'estança que emprava com a estudi. Li vaig donar, per mitjà dels reflexos d'una làmpada a les cortines d'un grana brillant, la llum que en el primer moment em va semblar adequada —després l'aniria variant cap a tonalitats més esmorteïdes. Així, llegint o escoltant música, o dibuixant, hi adreçava mirades breus i veia com la frescor i els colors llanguien sota el pes d'una tristesa invisible, sense que el procés n'espantés la bellesa —la transformava. Aprenia a mirar.

No era mal dibuixant, però la primera vegada que vaig servir-me del dibuix amb intenció vagament artística va ser el dia que no em vaig poder estar de dibuixar aquella natura silent i vaig sentir la necessitat de testimoniar-ne el procés de decadència amb un dibuix diari. Per sort per als meus propòsits, vaig poder aturar en Sebastià en el moment en què anava a retirar les fruites i les flors i a substituir-les per uns altres raïms, unes altres pomes i uns altres melicotons, també unes altres gardènies que en Joaquim

diligentment ens oferia. Amb les flors ja abatudes i la podridura que havia gangrenat pomes i melicotons, les pomes de Cézanne i els melicotons de Chardin, amb els raïms de Meléndez arrugant-se —¿les gardènies eren, potser, de Fantin Latour?—, tots aquells fruits, recreats en els papers, restaven immunes a la toxicitat dels dies i a la càrrega dels dolors que traginaven.